

ՀԱՅ-ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

ՂԱՐԱԳՑՈՉՑԱՆ ԺԻՐԱՅՐ ՊԱՎԵԼԻ

**ԹՄՐԱՄՈԼՈՒԹՅԱՆ ԴԵՄ ՊԱՅՔԱՐԻ ՔՐԵԱԻՐԱՎԱԿԱՆ ԵՎ ՔՐԵԱԲԱՆԱԿԱՆ
ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ**

(իրավահամեմատական վերլուծություն)

**ԺԲ.00.05 - «Քրեական իրավունք և կրիմինալոգիա, քրեակատարողական
իրավունք» մասնագիտությամբ իրավաբանական գիտությունների թեկնածուի
գիտական աստիճանի հայցման ատենախոսության**

ՍԵՂՄԱԳԻՐ

ԵՐԵՎԱՆ – 2016

РОССИЙСКО-АРМЯНСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ

КАРАГЕЗЯН ЖИРАЙР ПАВЛОВИЧ

**УГОЛОВНО-ПРАВОВЫЕ И КРИМИНОЛОГИЧЕСКИЕ ПРОБЛЕМЫ БОРЬБЫ С
НАРКОМАНИЕЙ**

(сравнительно-правовой анализ)

АВТОРЕФЕРАТ

**диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук
по специальности: 12.00.05 - «Уголовное право и криминология; уголовно-
исполнительное право»**

ЕРЕВАН - 2016

Ատենախոսության թեման հաստատվել է Հայ - Ռուսական համալսարանի գիտական խորհրդի նիստում:

Գիտական ղեկավար՝ իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, դոցենտ **Ա. Ա. Թամազյան**
Պաշտոնական ընդդիմախոսներ՝ իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, դոցենտ **Լ. Ջ. Թադևոսյան**
իրավաբանական գիտությունների թեկնածու **Ա. Պ. Վարդևանյան**
Առաջատար կազմակերպություն՝ **«Հայաստանի Հանրապետության ոստիկանության կրթահամալիր»**

Ատենախոսության պաշտպանությունը կայանալու է 2016 թվականի նոյեմբերի 25-ին, ժամը 16:00-ին Հայ-Ռուսական համալսարանում գործող ՀՀ ԲՈՆ-ի Իրավագիտության 063 մասնագիտական խորհրդի նիստում (ք. Երևան, 0051, Հովսեփ Էմին 123):

Ատենախոսությանը կարելի է ծանոթանալ Հայ-Ռուսական համալսարանի գրադարանի գիտաշխատողների ընթերցասրահում:

Սեղմագիրն առաքվել է 2016թ. հոկտեմբերի 24-ին:

Մասնագիտական խորհրդի գիտական քարտուղար՝ իրավաբանական գիտությունների թեկնածու **Չ. Հ. Հայրապետյան**

Тема диссертации утверждена на заседании Ученого совета Российско-Армянского университета.

Научный руководитель: доктор юридических наук, доцент **А. А. Тамазян**

Официальные оппоненты: доктор юридических наук, доцент **Л. З. Тадевосян**
кандидат юридических наук **А. П. Вардеванян**

Ведущая организация: **«Образовательный комплекс полиции Республики Армения»**

Защита состоится 25 ноября 2016 г. в 16:00 на заседании специализированного совета 063 юриспруденции ВАК РА при Российско-Армянском университете (г. Ереван, 0051, Овсепя Эмина 123).

С диссертацией можно ознакомиться в читальном зале научных работников библиотеки РАУ.

Автореферат разослан 24 октября 2016г.

Ученый секретарь специализированного совета, кандидат юридических наук

Дж. А. Айрапетян

Աշխատանքի ընդհանուր բնութագիրը

Հետազոտվող թեմայի արդիականությունը պայմանավորված է 21-րդ դարի պայմաններում ինչպես Հայաստանի Հանրապետությունում, այնպես էլ ամբողջ աշխարհում, բնակչության առողջության և ազգային անվտանգության անդրազգային սպառնալիք հանդիսացող այնպիսի սոցիալական բացասական երևույթներով, ինչպիսիք են՝ թմրամոլությունը և թմրամիջոցների ապօրինի շրջանառությունը: Թմրամոլության, որպես հիվանդության, վտանգավորությունը անհերքելի է, քանի որ մի կողմից թմրանյութեր պարբերաբար գործածող անձը իրական, անմիջական վնաս է պատճառում սեփական օրգանիզմին և անուղղակի վնաս՝ իր սերունդներին, մյուս կողմից՝ խախտվում են բարոյականության նորմերը, քանզի հասարակությունը դատապարտում է առանց բժիշկի նշանակման թմրամիջոցների և հոգեմետ նյութերի գործածումը, հետևաբար՝ անձին մղում հակամարտության մեջ հասարակության ու պետության դեմ, որն էլ մշտապես օբյեկտիվորեն անհրաժեշտություն է առաջացնում մշակել և ընդունել նշված երևույթներին հակազդելու գիտականորեն հիմնավորված միջոցներ:

Թմրահանցավորությունը կազմված է թմրամիջոցների ապօրինի շրջանառության հետ կապված հանցագործությունների ամբողջությունից: Այն բարդ, սոցիալ-իրավական երևույթ է, որը իրենից ներկայացնում է բազմաստիճան, բազմակողմանի գործունեություն, որի մեջ ներգրավված է իրար հետ սերտորեն կապված անձանց լայն շրջանակ (թմրադիլերներ, սուրհանդակներ, որջեր պահողներ և այլն): Այս տեսակի հանցավորության հասարակական վտանգավորության բնույթը և աստիճանն արտահայտվում է այն հասարակական հարաբերությունների կարգի խախտմամբ, որոնք ապահովում են մարդկային կարևոր սոցիալական արժեքների պաշտպանությունը, որոնք միավորվում են «բնակչության առողջության անվտանգություն» հասկացության մեջ:

Ուսումնասիրությունը ցույց տվեց, որ անբեկանելի փաստ է համարվում այն հանգամանքը, որ թմրամոլությունը և դրա հետ կապված հանցագործությունները ունեն տարեցտարի աճի միտում: Դա վկայում է այն մասին, որ թմրամոլության և թմրանյութերի ապօրինի շրջանառության հակազդման համար ձեռնարկվող միջոցները առայժմ այնքան էլ արդյունավետ չեն, որքան ցանկալի կլինեն: Թմրահանցավորության աճի պատճառներից մեկը պայմանավորված է նրանով, որ թմրաբիզնեսը ներկայիս պայմաններում ամենաշահութաբեր անօրինական գործունեություններից մեկն է: Այդ հանգամանքը գրավում է ոչ միայն առանձին անձանց, ովքեր ունեն ցածր եկամուտ, այլ նաև հանգեցնում է ժամանակակից կազմակերպված հանցավորության ակտիվ դրսևորումների:

Այսպիսով, դիտարկվող խնդիրների համալիր հետազոտությունը և թմրամոլության ու թմրահանցավորության հակազդման միջոցների համակարգի

մշակումը խիստ հրատապ են ու արդիական ինչպես քրեական իրավունքի տեսության, այնպես էլ իրավակիրառ պրակտիկայի համար:

Թեմայի մշակվածության աստիճանը և տեսական հիմքը: Զարգացման ներկա փուլում թմրամոլության ու թմրահանցավորության հակազդման տարբեր ասպեկտների մշակման գործում իրենց ավանդն են ներդրել՝ Ռ.Օ. Ավագյանը, Յու.Մ. Անտոնյանը, Ա.Ի. Դոլգովան, Ա.Գ. Ալեքսինը, Ա.Յա. Գրիշկոն, Ա.Ի. Գուրովը, Է.Գ. Հասանովը, , Տ.Ա. Բոգոլյուբովան, Գ.Վ. Դաշկովը, Վ.Մ. Եգորշինը, Ի.Ն. Դրուժինինը, Վ.Ա. Ժաբսկին, Է.Ֆ. Պոբեգայլոն, Գ.Ա. Լևիցկին, Ռ.Ն. Գոտլիբը, Ա.Է. Ժալինսկին, Զ.Ս. Զարիպովը, Վ.Ս. Եսիպովը, Ս.Մ. Ինչակովը, Վ.Ս. Կոմիսարովը, Վ.Ի. Տկաչենկոն, Ա.Ա. Մուզիկան, Վ.Բ. Մալինինը, Տ.Մ. Կլիմենկոն և այլ իրավաբաններ:

Վերը նշված հեղինակների աշխատություններում արտացոլված են թմրամոլության և թմրամիջոցների ապօրինի շրջանառության դեմ պայքարի ոչ միայն քրեաիրավական, այլ նաև քրեաբանական հիմնախնդիրներ:

Թմրամոլության և թմրամիջոցների ապօրինի շրջանառության քրեաիրավական և քրեաբանական հիմնախնդիրները Հայաստանի Հանրապետությունում բավարար չափով գիտական ուսումնասիրության չեն ենթարկվել:

Միևնույն ժամանակ, հարկ է նշել Հայաստանի Հանրապետության այն գիտնականներին, որոնք իրենց գիտական աշխատություններում անդրադարձ են կատարել թմրամոլության և թմրամիջոցների ապօրինի շրջանառության դեմ պայքարի այս կամ այն հիմնախնդիրներին: Նրանք են՝ Ա. Բադալյանը, Ռ. Մելքոնյանը, Բ. Ալեքսանյանը, Վ. Ավագիմյանը, Տ. Եսայանը, Գ. Բարայեյանը, Մ. Մարկոսյանը, Ս. Մարգարյանը և այլոք:

Այսպիսով, հեղինակի կողմից փորձ է կատարվել համալիր վերլուծել թմրամիջոցների և հոգեմետ նյութերի ապօրինի շրջանառության դեմ պայքարի քրեաիրավական և քրեաբանական արդի հիմնախնդիրները, ինչպես նաև փորձ է կատարվել լրացնել դիտարկվող ոլորտին վերաբերող առկա օրենսդրական բացերը:

Հետազոտության նպատակն է թմրամիջոցների և հոգեմետ նյութերի ապօրինի շրջանառության հետ կապված տեսական և պրակտիկ հիմնախնդիրների համակարգային հետազոտությունը, գիտականորեն հիմնավորված առաջարկների ներկայացումը՝ դրա հիման վրա դիտարկվող ոլորտում քրեական օրենսդրության նորմերի կատարելագործմանը միտված առաջարկների մշակումը, ինչպես նաև տվյալ հանցագործությունների որակման հիմնախնդիրների վերհանումը:

Հեղինակի առջև դրված նպատակը առաջացրել է հետևյալ **խնդիրների** լուծման անհրաժեշտություն՝

ա) ուսումնասիրել, հետազոտել, գնահատել թմրամոլության, թմրամիջոցների ապօրինի շրջանառության հետ կապված գոյություն ունեցող գիտական արժեք

ունեցող տեսությունները և վերջիններիս գործածումը իրավակիրառ պրակտիկայում,

բ) վերլուծել թմրամիջոցների ապօրինի շրջանառության հետ կապված արտասահմանյան երկրների օրենսդրական կարգավորումները:

գ) հետազոտել, գնահատել հանրապետությունում առկա քրեաբանական պատկերը՝ թմրամոլության ու թմրահանցավորության վիճակը, տարածվածության աստիճանը, դինամիկան, զարգացման միտումը,

դ) մշակել թմրամիջոցների ապօրինի գործածման և դրանց ապօրինի շրջանառության հետ կապված քրեական վարքագիծ ունեցող անձանց արդի տիպաբանություն,

ե) համակողմանի վերլուծել թմրամիջոցների ապօրինի շրջանառությունը հանցակցությամբ, այդ թվում՝ ինչպես բարդ հանցակցությամբ, այնպես էլ պարզ հանցակցությամբ՝ այն խմբի կողմից կատարվող դեպքերի հիմնախնդիրները և որակման առանձնահատկությունները,

զ) մշակել թմրամոլության ու թմրահանցավորության դեմ պայքարի առավել արդյունավետ միջոցներ, որի հիման վրա առաջարկել այս ոլորտում քրեական օրենսդրության կատարելագործման նոր ուղիներ:

Ատենախոսության օբյեկտն են ժամանակակից պայմաններում թմրամոլության, թմրամիջոցների ապօրինի շրջանառության դեմ պայքարի ոլորտում ծագող իրավահարաբերությունները:

Հետազոտության առարկան են թմրամիջոցների և հոգեմետ նյութերի ապօրինի շրջանառության հետ կապված քրեաիրավական նորմերը, քրեաիրավական ու քրեաբանական հայեցակարգերը:

Աշխատության մեթոդաբանական հիմքը և մեթոդիկան: Հետազոտության մեթոդաբանական հիմքն է կազմում դիտալեկտիկական մատերիալիզմը: Ատենախոսության պատրաստման ընթացքում օգտագործվել են նաև մի շարք ընդհանուր գիտական մեթոդներ՝ վերլուծություն (անալիզ), պատմական, տրամաբանական, վիճակագրական, սոցիոլոգիական և այլ մեթոդներ: Մասնավոր գիտական մեթոդներից աշխատության մեջ օգտագործվել է համեմատական իրավական մեթոդը, որն արտահայտվել է դիտարկվող ոլորտում արտասահմանյան քրեական օրենսդրությունների վերլուծությամբ: Քրեական գործերի և վիճակագրական տվյալների ուսումնասիրության ընթացքում կիրառվել է փաստագրական ուսումնասիրության մեթոդը, որն աշխատության մեջ արտացոլվում է աղյուսակների և գրաֆիկների տեսքով:

Հետազոտության նորմատիվ բազան կազմում են այս ոլորտի միջազգային իրավական ակտերը, ՀՀ Սահմանադրությունը, ՀՀ և ՌԴ քրեական օրենսգրքերը, ՀՀ և ՌԴ օրենքները «Թմրամիջոցների և հոգեմետ (հոգեներգործուն) նյութերի մասին», ՀՀ վճռաբեկ դատարանի և ՌԴ Գերագույն դատարանի պլենումի այս ոլորտին վերաբերող նախադեպային որոշումները,

ինչպես նաև մի շարք արտասահմանյան երկրների քրեական օրենսգրքեր (Գերմանիա, Իսպանիա, Նիդերլանդներ, Ավստրիա, Մեծ Բրիտանիա, Ֆրանսիա):

Ատենախոսության գիտական նորույթը կայանում է նրանում, որ հիմնվելով Հայաստանի Հանրապետության, Ռուսաստանի Դաշնության, ինչպես նաև արտասահմանյան մի շարք երկրների քրեական օրենսդրության ուսումնասիրության արդյունքների վրա և կատարելով դրանց կիրառման համեմատախրավական վերլուծություն, հեղինակը պաշտպանության է ներկայացրել առաջին ատենախոսական աշխատանքներից մեկը Հայաստանի Հանրապետությունում, որի շրջանակներում բազմակողմանի հետազոտվել են թմրամիջոցների և հոգեմետ նյութերի ապօրինի շրջանառության հետ կապված հանցագործությունների քրեաիրավական և քրեաբանական հիմնախնդիրները, և դրա հիման վրա առաջ են քաշվել հիմնավորված և համակարգային առաջարկություններ և հետևություններ, որոնք միտված են թմրամիջոցների և հոգեմետ նյութերի ապօրինի շրջանառության համար քրեական պատասխանատվության ոլորտում քրեական օրենսդրության կատարելագործմանը:

Գիտական նորույթը արտացոլվում է նաև հեղինակի կողմից **պաշտպանության ներկայացված հետևյալ հիմնական դրույթներում.**

1) Ուսումնասիրելով և իրավական համեմատական վերլուծության ենթարկելով ՀՀ քրեական օրենսգրքի 266-րդ հոդվածի դիսպոզիցիային՝ հեղինակը հանգել է այն եզրակացության, որ թմրամիջոցներ, հոգեմետ նյութեր իրացնելը և իրացնելու նպատակով թմրամիջոցներ կամ հոգեմետ նյութեր պատրաստելը, վերամշակելը, ձեռք բերելը, պահելը, փոխադրելը առաքելը օրենսդրի կողմից նույն հոդվածի նույն մասով նախատեսելը նպատակահարմար չէ, քանի որ, երբ թմրամիջոցները կամ հոգեմետ նյութերն արդեն իրացված են, ավելի մեծ հասարակական վտանգավորություն են իրենցից ներկայացնում, քան այն դեպքում, երբ կատարվել է իրացնելու նպատակով վերը նշված այլընտրանքային (ալտերնատիվ) գործողություններից որևէ մեկը և ինչ-ինչ պատճառներով այն դեռևս չի իրացվել: Հետևաբար, առաջարկվում է իրացված թմրամիջոցների կամ հոգեմետ նյութերի համար քրեական պատասխանատվության ենթարկելու դեպքում նախատեսել ավելի խիստ քրեական պատիժ, քան իրացնելու նպատակով թմրամիջոցների կամ հոգեմետ նյութերի ապօրինի շրջանառությամբ զբաղվելու դեպքում: Նույնը վերաբերում է պրեկուրսորներ ապօրինի իրացնելուն և թմրամիջոցներ կամ հոգեմետ նյութեր պատրաստելու նպատակով պրեկուրսորներ ապօրինի պատրաստելուն, վերամշակելուն, ձեռք բերելուն, պահելուն, փոխադրելուն, առաքելուն:

Ինչպես նաև առաջարկվում է տարբերակված մոտեցում ցուցաբերել և ավելի խիստ պատիժ (որակյալ հանցակազմ) սահմանել այն դեպքում, երբ թմրամիջոցների կամ հոգեմետ նյութերի իրացումը պայմանավորված է ապօրինի շահույթ ստանալու՝ թմրաբիզնեսով զբաղվելու մտադրությամբ կամ նման ռիսկի

անկայության հետ, քան այն դեպքում, երբ հանցավորը առանց հատուցում ստանալու ակնկալիքի իրացնում է թմրամիջոց կամ հոգեմետ նյութ:

Հիմք ընդունելով վերոնշյալը առաջարկվում է ՀՀ քրեական օրենսգրքի 266-րդ հոդվածը խմբագրել հետևյալ կերպ.

«Հոդված 266. Թմրամիջոցների, հոգեմետ (հոգեներգործուն) նյութերի և դրանց պրեկուրսորների ապօրինի շրջանառությունն իրացնելու կամ պատրաստելու նպատակով կամ դրանց ապօրինի իրացնելը

1. *Իրացնելու նպատակով թմրամիջոցներ, հոգեմետ (հոգեներգործուն) նյութեր ապօրինի պատրաստելը, վերամշակելը, ձեռք բերելը, պահելը, փոխադրելը կամ առաքելը՝*

(...)

2. *Թմրամիջոցներ կամ հոգեմետ նյութեր ապօրինի իրացնելը՝*

պատժվում է ազատազրկմամբ՝ հինգից ութը տարի ժամկետով:

(...)

2.1. *Նույն արարքը, որը կատարվել է շահադիտական դրդումներով՝*

պատժվում է ազատազրկմամբ՝ վեցից ինը տարի ժամկետով:

(...)

5. *Թմրամիջոցներ կամ հոգեմետ (հոգեներգործուն) նյութեր պատրաստելու նպատակով պրեկուրսորներ ապօրինի պատրաստելը, վերամշակելը, ձեռք բերելը, պահելը, փոխադրելը կամ առաքելը՝*

(...)

5.1. *Թմրամիջոցներ կամ հոգեմետ նյութեր պատրաստելու նպատակով պրեկուրսորներ ապօրինի իրացնելը՝*

պատժվում է տուգանքով՝ նվազագույն աշխատավարձի առավելագույնը ութհարյուրապատիկի չափով, կամ ազատազրկմամբ՝ առավելագույնը մեկ տարի ժամկետով»:

2) Առաջարկվում է ՀՀ քրեական օրենսգրքի 266-րդ հոդվածի 2-րդ մասը լրացնել արարքի որակյալ հանցակազմ առաջացնող նոր հանգամանքներով, որոնք ոչ միայն իրենց հասարակական վտանգավորության բնույթով և աստիճանով չեն զիջում վերոնշյալ նորմի մյուս որակյալ հանցակազմերին, այլ նաև դրանց լրացումը խիստ արդիական է և արդարացված մեր ժամանակներում:

Ուստի առաջարկվում է ՀՀ քրեական օրենսգրքի 266-րդ հոդվածի 2-րդ մասը լրացնել հետևյալ կերպ.

«2. Սույն հոդվածի առաջին մասով նախատեսված արարքները, որոնք կատարվել են՝

(...)

5) *Էլեկտրոնային, տեղեկատվական հեռահաղորդակցման ցանցերի օգտագործմամբ,*

6) *ակնհայտ անչափահասի նկատմամբ՝*

պատժվում է ազատազրկմամբ՝ յոթից տասներկու տարի ժամկետով՝ գույքի բռնագրավմամբ կամ առանց դրա»:

3) ՀՀ գործող քրեական օրենսգրքի 266-րդ հոդվածի որակյալ հանկացազմ առաջացնող արարքներում հանցակցության ամենահանրավտանգ ձևը՝ հանցավոր համագործակցությունը, հանցագործության որակյալ հանցկազմ առաջացնող հանգամանք չի դիտվում անգամ այն պարագայում, երբ որպես այդպիսին կարևորվել է կազմակերպված խումբը: Հանցանքը կարող է նաև համարվել հանցավոր համագործակցության կողմից կատարված, եթե դա իրականացվել է հանցավոր համագործակցության առաջադրանքով դրա անդամ չհամարվող անձի կողմից: Ակնհայտ է, որ հանցավոր համագործակցության առաջադրանքով դրա անդամ չհանդիսացող անձի կողմից, օրինակ, իրացնելու նպատակով թմրամիջոց փոխադրելու դեպքում հանցավորին չի կարող վերագրվել ՀՀ քրեական օրենսգրքի 266-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 1-ին կետը կամ 3-րդ մասի 1-ին կետը, քանի որ նա չի հանդիսանում հանցավոր խմբի անդամ: Փաստորեն, մենք առնչվում ենք իրավանորմի այնպիսի անկատարելիության հետ, որն արդյունք է քրեական իրավունքի ոչ լիարժեք համակարգվածության և գիտատեսական բնորոշմամբ համարվում է օրենքի բաց:

Հիմք ընդունելով վերոնշյալը՝ առաջարկվում է ՀՀ քրեական օրենսգրքի 266-րդ հոդվածի 3-րդ մասի 1-ին կետը և 266-րդ հոդվածի 4.2-րդ մասի 1-ին կետը շարադրել հետևյալ խմբագրությամբ.

«3. Սույն հոդվածի առաջին կամ երկրորդ մասերով նախատեսված արարքները, որոնք կատարվել են՝

*1) կազմակերպված խմբի կամ **հանցավոր համագործակցության** կողմից,*

(...)

պատժվում է ազատազրկմամբ՝ իննից տասնինգ տարի ժամկետով՝ գույքի բռնագրավմամբ կամ առանց դրա»:

«4.2. Սույն հոդվածի 5-րդ մասով նախատեսված արարքները, որոնք կատարվել են՝

*1) կազմակերպված խմբի կողմից կամ **հանցավոր համագործակցության** կողմից,*

(...)

պատժվում է ազատազրկմամբ՝ հինգից ինը տարի ժամկետով՝ գույքի բռնագրավմամբ կամ առանց դրա»:

4) Առաջարկվում է ուժը կորցրած ճանաչել ՀՀ քրեական օրենսգրքի 266-րդ հոդվածի 7-րդ մասը, քանի որ այն վերաբերում է հանցագործությունների կրկնակիությանը, որը դեռևս 2011թ. մայիսի 23-ին ապաքրեականացվել է: Այն է. «7. Սույն գլխով նախատեսված հանցագործությունները համարվում են կրկին անգամ կատարված, եթե դրանք կատարվել են նախկինում սույն օրենսգրքի 266-րդ, 268-275-րդ հոդվածներով նախատեսված հանցանք կատարած անձանց կողմից»:

5) Առաջարկվում է ընդունել խրախուսական նորմ, որը կվերաբերի միայն ՀՀ քրեական օրենսգրքի 268-րդ հոդվածին և արդյունավետ միջոց կհանդիսանա խոշոր չափերով թմրաբիզնեսով զբաղվող անձանց բացահայտմանը, հանցավոր խմբերի մերկացմանը, հանցավոր շղթայի թուլացմանը:

Առաջարկվում է ՀՀ քրեական օրենսգրքի 268-րդ հոդվածը լրացնել 4-րդ մասով հետևյալ բովանդակությամբ.

«Հոդված 268. Թմրամիջոցների կամ հոգեմետ (հոգեներգործուն) նյութերի ապօրինի շրջանառությունն առանց իրացնելու նպատակի

(...)

4. Անձը, որը կատարել է սույն հոդվածով նախատեսված հանցագործությունը և իր ակտիվ գործողություններով նպաստել է թմրամիջոցի կամ հոգեմետ նյութի ձեռքբերման աղբյուրի բացահայտմանը կամ այդ հանցագործության մեջ ներգրավված անձանց մերկացմանը, ազատվում է քրեական պատասխանատվությունից»:

6) Թմրանյութերի հետ կապված հանցագործությունների սկզբնակետը, դրանց կատարման պատճառներն ընկալելու համար անհրաժեշտ է իրականացնել նման հանցագործություններ կատարած անձանց տիպաբանություն: Այն թույլ է տալիս բացահայտել առանձնահատուկ հատկանիշներ, որոնք իրենց հերթին հնարավորություն են տալիս որոշել այնպիսի կարևորագույն օրինաչափությունները և անձի հատկությունները, որոնցից կախված կարելի է տարբերակել հանցավոր անձի կոնկրետ տիպեր:

Առաջարկվում է սահմանել թմրամիջոցներ ապօրինի գործածող անձանց հետևյալ հեղինակային տիպաբանությունը.

- ✓ կախվածություն չունեցող տիպ (անձը 1-2 անգամ գործածել է թմրամիջոցներ, որոնք չեն առաջացրել հոգեկան կամ ֆիզիկական կախվածություն),
- ✓ կախվածություն ձեռք բերելու ցածր հավանականություն ունեցող տիպ (անձը ժամանակ առ ժամանակ գործածում է թմրամիջոցներ, որոնց երկարաժամկետ գործածումն է հոգեկան և ֆիզիկական հակում առաջացնում, ինչի արդյունքում կախվածություն առաջանալու հավանականությունը ցածր է),
- ✓ կախվածություն ձեռք բերելու միջին հավանականություն ունեցող տիպ (անձը ժամանակ առ ժամանակ գործածում է թմրամիջոցներ, որոնք ունեն հոգեկան ու ֆիզիկական կախվածություն առաջացնելու տարբեր ժամկետներ և գտնվում են սահմանային վիճակում, երբ ունի թմրամիջոցներից կախվածություն ձեռք բերելու միջին հավանականություն),
- ✓ կախվածություն ձեռք բերելու բարձր հավանականություն ունեցող տիպ` (անձը պարբերաբար գործածում է թմրամիջոցներ, որոնք ունեն հոգեբանական ու ֆիզիկական հակում առաջացնելու տարբեր ժամկետներ,

ում համար հատկանշանական է կախվածությունն ձեռք բերելու բարձր հավանականությունը),

✓ կախվածություն ունեցող տիպ (անձը պարբերաբար գործածում է թմրամիջոցներ՝ արտահայտված կախվածությամբ դրանցից, սակայն հաշվառված չէ բժշկական հիմնարկներում «թմրամուլություն» ախտորոշմամբ),

✓ «թմրամուլություն» տեսակի հիվանդություն ունեցող տիպ (ինչը հաստատված է օրենքով սահմանված կարգով՝ անձը պարբերաբար օգտագործում է թմրամիջոցներ, ունի դրանք ընդունելու կախվածություն և հաշվառված է բժշկական հիմնարկներում «թմրամուլություն» ախտորոշմամբ):

7) Առաջարկվում է սահմանել թմրամիջոցների ապօրինի շրջանառությանը մասնակցող և միաժամանակ թմրանյութեր ապօրինի գործածող անձանց հետևյալ դասակարգումը.

✓ ներգրաված տիպ (անձը չունի սեփական հստակ կյանքի ուղի, ընկնում է այլ անձանց ազդեցության տակ, որոնք դրդում են նրան առանց բժշկի նշանակման թմրամիջոցների գործածմանը և թմրամիջոցների հետ կապված հանցագործություններ կատարելուն),

✓ ներգրավող տիպ (անձը ինքնին գործածում է թմրամիջոցներ և ներքաշում այլ անձանց դրանց գործածման մեջ՝ իրեն հատուկ միջավայրի մեծացման, և թմրամիջոցների ապօրինի շրջանառության հետ կապված հանցագործություններ կատարելու համար):

8) Առաջարկվում է սահմանել թմրամիջոցների ապօրինի շրջանառությանը (առանց համատեղ գործածման) մասնակցող անձանց հետևյալ դասակարգումը.

✓ միայնակ (անձը գիտակցաբար, միայնակ կատարում է թմրահանցագործություններ),

✓ խմբակային (անձը գիտակցաբար կատարում է թմրահանցագործություններ, նախընտրելով գործունեության խմբակային ձևը),

✓ հարմարվող տիպ (անձը կատարում է թմրահանցագործություն, ղեկավարվելով անել «այնպես, ինչպես բոլորը» ձգտումով, այլ անձանց ազդեցության տակ՝ անկախ իր վարքագծի շարժառիթներից),

✓ ենթարկվող տիպ (անձը գիտակցաբար կատարում է թմրահանցագործություն խմբի այլ մասնակիցների հետ նախնական համաձայնության գալով կամ իր ղեկավարի ցուցումներով),

✓ ղեկավարող տիպ (անձը ինքնին չի կատարում թմրահանցագործություններ, սակայն ղեկավարում է դրանց կատարումը): Մա ամենավտանգավոր տիպն է տվյալ տիպաբանության, քանի որ իր մեջ ներառում է հանցավոր համագործակցության կազմակերպիչներին ու ղեկավարներին:

Ատենախոսության գիտական և գործնական նշանակությունը կայանում է նրանում, որ աշխատանքում ներկայացված հիմնավոր առաջարկները և եզրահանգումները կարող են կիրառվել թմրամոլության, թմրամիջոցների և հոգեմետ նյութերի ապօրինի շրջանառության դեմ պայքարի հիմնախնդիրների հետագա վերհանման և գործող քրեական օրենսդրության կատարելագործման, իրավապահ մարմինների աշխատակիցների և դատական մարմինների գործունեությունում որակման հետ կապված խնդիրների լուծման համար: Բացի այդ, հետազոտության նյութերը կարող են կիրառվել նաև «Քրեական իրավունք» և «Քրեաբանություն» առարկաների դասընթացների ընթացքում:

Հետազոտության արդյունքների փորձարկումը: Ատենախոսական աշխատանքը կատարվել է Հայ-Ռուսական համալսարանի քրեական իրավունքի և քրեական դատավարության իրավունքի ամբիոնում, որտեղ իրականացվել են աշխատանքի քննարկումը և գրախոսումը: Հետազոտության արդյունքներն արտացոլված են հրապարակված գիտական հոդվածներում, խորհրդաժողովներին ներկայացված զեկույցներում, որոնցում ներկայացվել են **ատենախոսության մի շարք կարևոր հիմնադրույթներ:**

Ատենախոսությունը կառուցվածքը: Ատենախոսությունը բաղկացած է ներածությունից, երեք գլխից, որոնք միավորում են ութ ենթագլուխներ, վերջաբանից և օգտագործված գրականության ցանկից:

Աշխատանքի հիմնական բովանդակությունը

Ներածության մեջ հիմնավորված է թեմայի արդիականությունը, ներկայացված են թեմայի գիտական մշակվածության աստիճանը քրեական իրավունքի ոլորտում, ձևակերպված են հետազոտության նպատակը և խնդիրները, օբյեկտը և առարկան, ատենախոսության գիտական նորույթը, մեթոդաբանական հիմքը և մեթոդիկան, գիտական և գործնական նշանակությունը, արդյունքների փորձարկումը և ատենախոսության կառուցվածքը:

Ատենախոսության **«Թմրամոլություն երևույթը և դրա հակազդման արտասահմանյան երկրների փորձը»** վերտառությամբ առաջին գլուխը կազմված է երկու ենթագլխից, որոնցից առաջինը՝ **«Թմրամոլության հիմնական հասկացությունը և հիմնախնդիրները»**, նվիրված է թմրամոլության հիմնական հասկացության ուսումնասիրությանը և թմրամոլության հիմնախնդիրների բացահայտմանը: Հեղինակը հանգում է այն եզրակացության, որ որպես դիտարկվող ոլորտի հանցագործությունների առարկան բնութագրող հատկանիշներ պետք է առանձնացնել երեք հատկանիշ՝ բժշկական, սոցիալական և իրավաբանական (իրավական): Թմրամիջոցների բժշկական հատկանիշը դա թմրամիջոցի գործածման ժամանակ սկզբում էյֆորիայի վիճակ, հանգստացող,

քնարեր, ցավագրկող ազդեցություն առաջացնելու հատկությունն է, ինչի արդյունքում ցանկություն է առաջանում վերապրել սուրբեկտիվորեն բացատրվող հաճելիության զգացումը, այնուհետև ֆիզիկական կամ հոգեկան կախվածություն առաջացնելու հատկությունն է, ինչը կործանարար ազդեցություն է ունենում գործածողի առողջության և կյանքի համար: Թմրամիջոց կարելի է համարել այս կամ այն նյութը միայն այդ դեպքում, եթե դրա չարաշահումը առաջացնում է սոցիալապես զգալի հետևանքներ, այսինքն այդ դեպքում պետք է դիտարկել թմրամիջոցների սոցիալական հատկանիշը որպես թմրահանցավորության առարկա: Այս տեսակետը կայանում է նրանում, որ այս կամ այն տեսակի թմրամիջոցը քիչ թե շատ երկարաժամկետ գործածելու արդյունքում այն ձեռք է բերում սոցիալական նշանակություն: Թմրամիջոցի իրավաբանական (իրավական) հատկանիշը կայանում է նրանում, որ անձը կատարում է ապօրինի, հանցավոր գործողություններ՝ կապված թմրամիջոցների ապօրինի շրջանառության հետ, որը կարող է հանգեցնել նրա նկատմամբ պետական հարկադրանքի միջոցների կիրառմանը:

«Թմրամոլության դեմ պայքարի միջազգային փորձի վերլուծությունը և առանձնահատկությունները» վերտառությամբ երկրորդ ենթագլխում հեղինակը վերլուծում է թմրամոլության և թմրամիջոցների ապօրինի շրջանառության դեմ պայքարի միջազգային փորձը և առանձնահատկությունները, ուսումնասիրում թմրամոլության հակազդմանն ուղղված Ռուսաստանի Դաշնության, Գերմանիայի, Նիդերլանդների, Ավստրիայի, Մեծ Բրիտանիայի և Ֆրանսիայի քրեական օրենսդրությունները և վերջիններիս կողմից թմրամոլության դեմ պայքարի շրջանակներում իրականացվող միջոցառումները: Թմրահանցավորության դեմ պայքարի ոլորտում տարբեր երկրների իրավական օրենսդրության և գործադիր մարմինների հակազդման ու պատիժների համակարգը յուրահատուկ են, ինչը պայմանավորված է ոչ այնքան երկրի ազգային առանձնահատկություններով, որքան երկրի այդ ոլորտում ստեղծված քրեածին մթնոլորտով:

Տարբեր երկրներում իրավական համակարգերի էական առանձնահատկությունների պայմաններում, նկատվում է կազմակերպված հանցավոր խմբերի և միավորումների կողմից թմրամիջոցների և հոգեմետ նյութերի ապօրինի շրջանառության կատարման ոլորտում պատիժների խստացման ընդհանուր միտում: Հարկ է նշել նաև, որ թմրանյութի ինքնին գործածումը իրավաչափորեն չի դիտարկվում որպես հանցագործություն, քանի որ թմրամիջոցի գործածման համար անձին ազատագրկման դատապարտելով՝ միևնույն է հնարավոր չէ նրան ուղղել: Հիվանդ մարդը չի կարող ուղղվել կամ վերադաստիարակվել քրեակատարողական հիմնարկում: Հետևաբար, քրեական պատասխանատվության ենթարկելը արդյունավետ չէ և հիմնականում չի իրագործվում պատժի այնպիսի նպատակը, ինչպիսին դատապարտյալի ուղղումն է:

Ատենախոսության «Թմրամիջոցների և հոգեմետ նյութերի ապօրինի շրջանառության քրեաիրավական բնութագիրը և որակման հիմնախնդիրները» վերտառությամբ երկրորդ գլուխը բաղկացած է երեք ենթագլխից:

«Առանց իրացնելու նպատակի թմրամիջոցների և հոգեմետ նյութերի ապօրինի շրջանառությունը (ՀՀ քրեական օրենսգրքի 268-րդ հոդված)» վերտառությամբ առաջին ենթագլխում հեղինակը առանձին-առանձին վերլուծում է առանց իրացնելու նպատակի թմրամիջոցների ապօրինի շրջանառության հանցակազմի դիսպոզիցիայի գործողությունները: ՀՀ քրեական օրենսգրքի 268-րդ հոդվածով նախատեսված հանցագործության օբյեկտիվ կողմը դրսևորվում է թմրամիջոցներ, հոգեմետ նյութեր պատրաստելով, վերամշակելով, ձեռք բերելով, պահելով, փոխադրելով, առաքելով, որոնցից յուրաքանչյուրն առանձին վերցրած բավական է հանցակազմն ավարտված համարելու համար: Հանցակազմը ձևական է. համարվում է ավարտված անկախ հանրորեն վտանգավոր հետևանքների վրա հասնելուց:

Հեղինակը կարծում է, հարկ է ընդունել խրախուսական նորմ, որը կվերաբերի միայն ՀՀ քրեական օրենսգրքի 268-րդ հոդվածին և հնարավորություն կտա անձին, ով իր ակտիվ գործողություններով օգնում է թմրամիջոցների և հոգեմետ նյութերի հետ կապված հանցագործությունների բացահայտմանը կամ խափանմանը, այդ հանցագործությունների մեջ ներգրավված անձանց մերկացմանը, ազատվել քրեական պատասխանատվությունից: Այս նորմը արդյունավետ միջոց կհանդիսանա խոշոր չափերով թմրաբիզնեսով զբաղվող անձանց բացահայտմանը, հանցավոր խմբերի մերկացմանը, հանցավոր շղթայի թուլացմանը:

«Թմրամիջոցների և հոգեմետ նյութերի իրացման հետ կապված հանցակազմի որակման հիմնախնդիրները (ՀՀ քրեական օրենսգրքի 266-րդ հոդված)» վերտառությամբ երկրորդ ենթագլխում հեղինակը դիտարկում է իրացնելու նպատակով թմրամիջոցների ապօրինի շրջանառությունը թմրամիջոցների իրացումից տարանջատելու հիմնախնդիրը: Ինչպես նաև առաջարկվում է տարբերակված մոտեցում ցուցաբերել և ավելի խիստ պատիժ (որակյալ հանցակազմ) սահմանել այն դեպքում, երբ թմրամիջոցների կամ հոգեմետ նյութերի իրացումը պայմանավորված է ապօրինի շահույթ ստանալու՝ թմրաբիզնեսով զբաղվելու մտադրությամբ կամ նման ռիսկի առկայության հետ, քան այն դեպքում, երբ հանցավորը առանց հատուցում ստանալու ակնկալիքի իրացնում է թմրամիջոց կամ հոգեմետ նյութ: Սույն որակյալ հանցակազմը կարող է արդյունավետ միջոց հանդիսանալ թմրաբիզնեսի հակազդմանը:

Ուսումնասիրելով տվյալ հանցակազմին առնչվող ՀՀ վճռաբեկ դատարանի նախադեպային որոշումները՝ հեղինակը հանգել է այն եզրակացության, որ տվյալ հանցագործության սուբյեկտիվ կողմի հարցերի վերաբերյալ կարևոր իրավական նշանակություն պետք է ունենան ՀՀ վճռաբեկ

դատարանի նախադեպային որոշումները, որոնք պետք է ուղղորդեն նախաքննության մարմիններին՝ հանցագործություններին ճիշտ որակում տալու գործում՝ ապահովելով օրենքի միատեսակ կիրառումը, այլ ոչ թե բարդ դրության մեջ դնելով նրանց:

«Թմրամիջոցների և հոգեմետ նյութերի ապօրինի շրջանառության հետ կապված որոշ հանցակազմերի քրեաիրավական որակման հիմնախնդիրները» վերտառությամբ երրորդ ենթագլխում ուսումնասիրվել է թմրամիջոցների ապօրինի շրջանառության ոլորտում որակյալ հանցակազմ առաջացնող նորմերը: Ակնհայտ է, որ հանցակցությունը միանշանակ արտահայտություն չի ստացել ՀՀ քրեական օրենսգրքի դիտարկվող ոլորտի հոդվածներում, քանի որ մի դեպքում՝ նախնական համաձայնությամբ խումբը և կազմակերպված խումբը (ՀՀ քրեական օրենսգրքի 269-րդ և 275-րդ հոդվածներ) հանցանքի տարբեր որակյալ հանցակազմեր առաջացնող հանգամանքներ են, մյուս դեպքում հանցանքի միևնույն որակյալ հանցակազմ առաջացնող գործոններ (ՀՀ քրեական օրենսգրքի 273-րդ հոդված), իսկ մեկ այլ պարագայում՝ խոսքը գնում է ոչ թե հանցակցության կոնկրետ ձևի, այլ «մի խումբ անձանց» մասին (ՀՀ քր. օր-ի 266-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 1-ին կետ): Կարծում ենք, որ հարցի քրեաիրավական այսպիսի վիճակը կարիք ունի որոշակի գիտատեսական դիտարկումների: Մասնավորապես՝ հանցակցության ձևերի օրենսդրական տարբերակումը պատահական չէ և պայմանավորված է դրանց տարաստիճան հանրավտանգությամբ: Այս առումով տրամաբանական չէ այն, որ հանցակցության ամենահանրավտանգ ձևը՝ հանցավոր համագործակցությունը, հանցագործության որակյալ հանցակազմ առաջացնող հանգամանք չի դիտվում անգամ այն պարագայում, երբ որպես այդպիսին կարևորվել է կազմակերպված խումբը:

Ատենախոսության **«Թմրամոլության, թմրամիջոցների ապօրինի շրջանառության քրեաբանական բնութագիրը և կանխարգելման հիմնախնդիրները Հայաստանի Հանրապետությունում»** վերտառությամբ երրորդ գլուխը բաղկացած է երեք ենթագլխից:

«Թմրամիջոցների և հոգեմետ նյութերի ապօրինի շրջանառության վիճակը, դինամիկան, զարգացման միտումը Հայաստանի Հանրապետությունում» վերտառությամբ առաջին ենթագլխում ներկայացվում է թմրամոլության ընդհանուր պատկերը Հայաստանի Հանրապետությունում: Համադրելով վերջին տարիների ՀՀ ոստիկանության կողմից թմրամիջոցների ապօրինի շրջանառության դեմ տարվող պայքարի վիճակի մասին ամփոփ տեղեկատվությունները՝ հեղինակը հանգում է այն եզրակացության, որ թմրամոլությունը և դրա հետ կապված հանցագործությունները Հայաստանի Հանրապետությունում ունեն աճի միտում տարեցտարի: Թմրամիջոցների հանցավոր շրջանառությունը աչքի է ընկնում հիպերլատենտայնությամբ, այսինքն՝ համապատասխան տեսակի չգրանցված հանցագործությունների ծավալը գերազանցում է ավելի քան մեկ կարգով գրանցված

հանցագործությունների ծավալի հարաբերակցությամբ: Թմրամիջոցների ապօրինի շրջանառության հանցագործությունների զգալի մասը իրականացվում է մշտական կամ ժամանակավոր եկամուտ չունեցող անձանց կողմից:

«Թմրամիջոցների ապօրինի շրջանառության և առանց բժիշկի նշանակման թմրամիջոցներ գործածող անձանց քրեաբանական բնութագիրը» վերտառությամբ երկրորդ ենթագլխում ներկայացվում է թմրամոլության և թմրամիջոցների ապօրինի շրջանառության հետ կապված հանցավոր անձի հեղինակային արդի տիպաբանությունը: Թմրանյութերի հետ կապված հանցագործությունների սկզբնակետը, դրանց կատարման պատճառներն ավելի լավ ընկալելու համար բնական է անհրաժեշտ է իրականացնել նման հանցագործություններ կատարած անձանց տիպաբանություն: Միաժամանակ տիպաբանությունը այդ ճանաչմանն անհրաժեշտ գիտական մեթոդներից մեկն է, որի միջոցով ձեռք է բերվում ուսումնասիրվող երևույթների բացատրությունը: Տվյալ մեթոդը անհրաժեշտ է հանցավորի անձը ուսումնասիրելիս, քանզի այն թույլ է տալիս բացահայտել առանձնահատուկ հատկանիշներ, որոնք իրենց հերթին հնարավորություն են տալիս որոշել այնպիսի կարևորագույն օրինաչափությունները և անձի հատկությունները, որոնցից կախված կարելի է տարբերակել հանցավորի անձի կոնկրետ տիպեր:

«Թմրամիջոցների և հոգեմետ նյութերի ապօրինի շրջանառության կանխարգելման հիմնախնդիրները Հայաստանի Հանրապետությունում» վերտառությամբ երրորդ ենթագլխում Թմրամիջոցների ապօրինի շրջանառության ոլորտում կանխարգելիչ միջոցառումներն հարկավոր է իրականացնել երկու ուղղությամբ: Դրանք են՝ պահանջարկի նվազեցում և առաջարկի նվազեցում: Առաջնային կանխարգելման գործունեությունն ուղղված է թմրանյութերի ապօրինի արտադրության ու առևտրի կանխարգելմանը: Առաջնային կանխարգելման օբյեկտը քաղաքացին է, որը թմրանյութ չի գործածում: Իսկ կանխարգելման սուբյեկտ կարող են լինել՝ ոստիկանությունը, կրթական հաստատությունները, ՁԼՄ-ները, համայնքների հոգեբանական կենտրոնները, եկեղեցին և այլն: Առաջնային կանխարգելման առավել արդյունավետ կարող են լինել հոգեբանական, կրթական ու դաստիարակչական ծրագրերը: Պահանջարկի նվազեցումը կարելի է իրագործել թմրանյութերի վաճառքով զբաղվող անձանց համար իրական և հավանական ռիսկերի մեծացման, ինչպես նաև թմրանյութերի գների հավանական բարձրացման շնորհիվ՝ կապված դրանց հասանելիության սահմանափակման հետ:

Ատենախոսության վերջաբանում ընդգրկված են հետազոտության հիմնական արդյունքներն ու հեղինակի եզրահանգումները, որոնք ամփոփ հանգում են հետևյալին.

1. Թմրանյութերը ՀՀ տարածքում շրջանառությունից հանված կամ սահմանափակված այն թմրամիջոցները, հոգեմետ նյութերը կամ դրանց պրեկուրսորներն են, որոնց հետ օրինական շրջանառության սահմանված

կարգի խախտմամբ գործողություններ կատարելը ճանաչվում է ապօրինի և նախատեսվում է քրեական կամ վարչական պատասխանատվություն:

2. Թմրամիջոցների ապօրինի շրջանառության հետ կապված հանցագործությունների զգալի մասը իրականացվում է մշտական կամ ժամանակավոր եկամուտ չունեցող անձանց կողմից, հետևաբար, կարևոր խնդիր է պետության կողմից մարդկանց զբաղվածության հարցի լուծումը:

3. Անհրաժեշտ է տեղեկատվական-տրամաբանական և տվյալների միասնական բազայի օգտագործմամբ, մշակել թմրամոլության հետ առնչվող անձանց բացահայտման նոր, ավելի հստակ ու արդյունավետ համակարգ:

4. Անհրաժեշտ է ԲՈՒՀ-երում, ՀՀ պաշտպանության նախարարության ստորաբաժանումներում ներգրավել մանկավարժներին ու հոգեբաններին թմրամիջոցների ապօրինի շրջանառության հետ կապված կանխարգելիչ գործունեության իրականացման համար:

5. Թմրամիջոցների հանցավոր շրջանառությունը աչքի է ընկնում հիպերլատենտայնությամբ, այսինքն՝ համապատասխան տեսակի չգրանցված հանցագործությունների ծավալը գերազանցում է ավելի քան մեկ կարգով գրանցված հանցագործությունների ծավալի հարաբերակցությամբ:

6. Թմրամիջոցների ապօրինի շրջանառության դետերմինանտները սերտ կապված են իրար հետ, և միայն դրանց համալիր ուսումնասիրությունը հնարավորություն կտա ստեղծել արդյունավետ միջոցներ թմրահանցավորության կանխարգելման դեմ:

7. Տարբեր երկրներում իրավական համակարգերի էական առանձնահատկությունների պայմաններում, նկատվում է կազմակերպված հանցավոր խմբերի և միավորումների կողմից թմրամիջոցների և հոգեմետ նյութերի ապօրինի շրջանառության կատարման ոլորտում պատիժների խստացման ընդհանուր միտում:

8. Թմրանյութի ինքնին գործածումը իրավաչափորեն չի դիտարկվում որպես հանցագործություն, քանի որ թմրամիջոցի գործածման համար անձին ազատագրկման դատապարտելով՝ միևնույնն է հնարավոր չէ նրան ուղղել: Հիվանդ մարդը չի կարող ուղղվել կամ վերադաստիարակվել քրեակատարողական հիմնարկում: Հետևաբար, քրեական պատասխանատվության ենթարկելը արդյունավետ չէ և հիմնականում չի իրագործվում պատժի այնպիսի նպատակը, ինչպիսին է դատապարտյալի ուղղումը:

9. Հեղինակի կողմից ներկայացվել են ՀՀ քրեական օրենսգիրքը լրացնելու մի շարք առաջարկներ:

Ատենախոսության հիմնական դրույթները արտացոլված են հետևյալ գիտական հրապարակումներում՝

1) Ղարազյոզյան Ժ., Թմրամոլության, թմրամիջոցների և հոգեմետ նյութերի ապօրինի շրջանառության քրեաբանական բնութագիրը, «Արդարադատություն», Երևան, 2013, Հունիս 2 (21), էջեր 37-40,

2) Ղարազյոզյան Ժ., Թմրամիջոցների և հոգեմետ նյութերի ապօրինի շրջանառությանը և ոչ բժշկական գործածմանը ներգրավված անձանց քրեաբանական բնութագիրը, «Դատական իշխանություն» գիտամեթոդական ամսագիր, Երևան, 2013, № 8/169, էջեր 26-31,

3) Ղարազյոզյան Ժ., Թմրամիջոցների ապօրինի շրջանառության կանխարգելումը Հայաստանի Հանրապետությունում, «Արդարադատություն», Երևան, 2014, Հունիս 2 (25), էջեր 48-55,

4) Карагезян Ж., Уголовная ответственность за наркобизнес, Central and Eastern European Legal Studies 2/2015, Athens, Greece, 2015, էջեր 353-358,

5) Ղարազյոզյան Ժ., Թմրամոլության դեմ պայքարի միջազգային փորձի վերլուծությունը և առանձնահատկությունները, «Արդարադատություն», Երևան, 2016, Սեպտեմբեր 3 (34), էջեր 51-56:

КАРАГЕЗЯН ЖИРАЙР ПАВЛОВИЧ
УГОЛОВНО-ПРАВОВЫЕ И КРИМИНОЛОГИЧЕСКИЕ ПРОБЛЕМЫ БОРЬБЫ С
НАРКОМАНИЕЙ
(сравнительно-правовой анализ)

РЕЗЮМЕ

Диссертация посвящена проблемам уголовно-правовой и криминологической борьбы с наркоманией и незаконным оборотом наркотических средств и психотропных веществ.

Опасность наркомании, как заболевания, неопровержима, так как лицо, регулярно употребляющее наркотические средства, с одной стороны причиняет реальный непосредственный вред собственному организму и косвенный вред людям, находящимся в непосредственном социальном взаимодействии с ним. С другой стороны нарушаются моральные нормы, так как общество осуждает употребление наркотических средств и психотропных веществ без назначения врача, следовательно, приводит к конфликту с обществом и государством, что объективно вызывает необходимость разработки и принятия научно обоснованных средств противодействия указанным явлениям.

Актуальность темы исследования состоит в том, что глобальной угрозой здоровью населения и национальной безопасности Республики Армения и во всем мире в условиях 21 века стали такие негативные социальные явления, как наркомания и незаконный оборот наркотических средств. Таким образом, возникла необходимость сравнительно-правового исследования наркопреступлений и внесения соответствующих предложений как в теории уголовного права, так и в правоприменительной практике.

Автором предпринята попытка комплексного и углубленного изучения проблем борьбы с незаконным оборотом наркотических средств и психотропных веществ с учетом современных реалий. Тем самым, сделана попытка восполнить имеющиеся пробелы уголовного законодательства Республики Армения.

Научная новизна исследования состоит в том, что на основе изучения уголовного законодательства Республики Армения, Российской Федерации, а также ряда зарубежных стран и сравнительного анализа практики их применения в

Республике Армении, сделана попытка всестороннего исследования современных уголовно-правовых и криминологических проблем преступлений, связанных с незаконным оборотом наркотических средств и психотропных веществ, и на основе этого предложены обоснованные и комплексные выводы и предложения, направленные на совершенствование уголовного законодательства Республики Армения и правоприменительной практики в сфере уголовной ответственности за незаконный оборот наркотических средств и психотропных веществ.

Кроме того, научная новизна отражается также в положениях, выносимых на защиту, в которых приводятся научно-обоснованные предложения по восполнению пробелов в теории уголовного права, а также совершенствованию правоприменительной практики.

Теоретическая и практическая значимость исследования определяется тем, что предложения, изложенные в диссертации, могут быть использованы: в научно-исследовательской работе при дальнейшей разработке проблем уголовной ответственности за незаконный оборот наркотических средств и психотропных веществ; в практической деятельности правоохранительных и судебных органов при решении вопросов квалификации; в законотворческой деятельности по совершенствованию уголовного законодательства по борьбе с незаконным оборотом наркотических средств и психотропных веществ. Кроме того, материалы исследования могут использоваться также при преподавании предметов "Уголовное право" и "Криминология".

Таким образом, в диссертации оформлены предложения, которые направлены на совершенствование уголовного законодательства в сфере незаконного оборота наркотических средств и психотропных веществ, а также криминализации новых квалифицирующих видов незаконного их оборота.

Диссертационная работа имеет большое теоретическое и практическое значение. Выводы и рекомендации теоретического и практического исследования могут быть использованы в правотворческой и правоприменительной практике.

Диссертация состоит из введения, трех глав, которые объединяют восемь параграфов, заключения и списка использованной литературы.

ZHIRAYR KARAGEZYAN

**CRIMINAL AND CRIMINOLOGICAL PROBLEMS OF THE STRUGGLE
AGAINST DRUG ADDICTION**

(comparative legal analysis)

SUMMARY

The dissertation is devoted to the criminal-legal and criminological struggle against drug addiction and illegal trafficking of narcotic drugs and psychotropic substances.

The danger of drug addiction, as a chronic, often relapsing brain disease is irrefutable. On the one hand, a person who regularly uses narcotic drugs, causes direct harm to his own health, and indirect harm to people in the immediate social interaction with him. On the other hand, the phenomenon of drug addiction often implies violation of moral norms, as the society condemns the use of narcotics and psychotropic substances without medical prescription; therefore, leads to a conflict with society and the state, which objectively necessitates the development and adoption of scientifically validated means to counter these phenomena.

The topicality of the research subject is connected with the fact that such negative social phenomena as drug addiction and illegal trafficking of narcotic drug became a global treat to the public health and national security of the Republic of Armenia and in the whole world in the conditions of the 21st century. Thus, there is a need for comparative legal research of drug-related crimes and making appropriate proposals in the theory of criminal law and law enforcement.

The author attempts a comprehensive and in-depth study of the problems of combating illicit trafficking of narcotic drugs and psychotropic substances, taking into account modern realities. Thus, an attempt is made to fill in the gaps of the criminal law of the Republic of Armenia.

The novelty of the dissertation is determined by the methods and approaches used in the research on the problems of the criminalization of illegal trafficking in narcotic drugs and psychotropic substances, particularly reliance on the comparative legal analysis of the criminal laws of the different countries, including but not limited to the criminal laws of the Republic of Armenia and the Russian Federation, with the subsequent elaboration of the systematic and evidence-based recommendations directed toward the development of the criminal law of the Republic of Armenia in regard to criminal charges of illegal trafficking in narcotic drugs and psychotropic substances.

Besides, the scientific novelty is also reflected in the provisions submitted for the protection by the author, which include the author's modern typology of the persons connected with the illegal trafficking of narcotic drugs and psychotropic substances.

Theoretical and practical significance of the dissertation is determined by possibility to apply the evidence-based recommendations and implications of the study to the eradication of the problems related to illegal trafficking in narcotic drugs and psychotropic substances and improvement of the functioning of the criminal law, to the elimination of the qualification problems of the law enforcement and judicial bodies. Additionally, the research materials could be used for the Criminal law and Criminology courses.

Thus, in the dissertation the suggestions are presented which are directed to the improvement of the criminal legislation in the sphere of illegal trafficking of narcotic drugs and psychotropic substances, as well as criminalization of the new qualifying forms of their illegal trafficking.

The dissertation has great theoretical and practical significance. The conclusions and recommendations of theoretical and practical research can be used in law-making and law enforcement practice.

The dissertation consists of an introduction, three chapters, which combined eight paragraphs, conclusion and bibliography.